

AZ ISMERETSZERZÉS ÉS A NYELVTANULÁS HELYES MÓDSZERÉRŐL

A bölcelet nemcsak a lét, hanem a gondolkodás világát is tárgyalja. S nemcsak a gondolkodás logikai törvényeit tárja fel, hanem az igazság megszerzésének útját, módszerét is. A logika pedig a fogalmak összehasonlításán és az okoskodáson kívül a megismerés, a tanulás metódusát is kutatja, s így minden ismeretszerzésnek, minden megismerésnek elengedhetetlen eszköze.

Amikor a középiskolai tanulmányok után a svájci, fribourgi egyetemre kerültem, a legnagyobb nehézségeim támadtak mindjárt kezdetben akörül, hogy miként tanuljak. A középiskolában ez a probléma nem merült fel, mert tanulni a középiskolában annyit jelentett, hogy a feladott „leckét” úgy tartjuk meg emlékezetünkben, hogy azt másnap „felmondhassuk”. Fribourgban az lepett meg legelőször, hogy elvből semmiféle tárgyból sem volt tankönyv. Minden professzor a maga szaktárgyát a saját feldolgozása szerint adta elő, s egyikük sem tette közzé jegyzeteit. Még jobban feltűnt, hogy az egyetemen nincsen feleltetés. Összefoglaló ismétlések, skabellumok sem voltak. A szemeszterek végén tartottak ugyan kollokviumokat, de ezek sem voltak kötelezők azok számára, akik szigorlatokra készültek.

Sokan, akik hozzá voltak szokva a feleltetéssel együttjáró ellenőrzéshez, és ahhoz a biztos tudathoz, hogy kötelességüknek eleget tettek, ha a feladott leckét, vagy elmagyarázott anyagot emlékezetükben rögzítették, sehogyan sem tudták magukat ebbe az új módszerbe beleélni. Azoknak azonban, akik az ismeretszerzés problémájával is tudatosan foglalkoztak, csakhamar feltűnt az új módszer értelme. Csakhamar rájöttek az önálló jegyzetkészítés mély logikai értelmére. Nem az a cél, hogy az előszóval adott előadásokat gépszerűen leírjuk, hanem, hogy könnyebben összpontosítsuk figyelmünket, mert az előadásokra könnyebb figyelni, ha az ember annak lényegét fel akarja jegyezni, mint ha egyszerűen passzíve figyel. Az írással aktívvá válik az értelem munkája, s így a figyelem mellett az értelem is jobban működik, mert nemcsak megérteni kell a dolgot, hanem egyben a lényegét is kiemelni és azt röviden írásba fektetni. A helyes jegyzetkészítés eleinte igen sok házi munkát, pótlást kívánt, de néhány hét múlva enyhült a nehézség. Nagyobb volt ennél a másik, a nyelvi nehézség. A hittudományi karon a főbb tárgyak előadási nyelve latin volt ugyan, de néhány tárgyat emellett francia és német nyelven adtak elő, s így e három nyelvben való jártasság egyformán szükséges volt. Mindehhez még egy egészen személyi nehézség is hozzájárult: mindjárt az első hónapokban teljes idegkimerültség vett erőt rajtam. Alig dolgoztam szellemileg egy-egy negyedórát, máris oly fáradtságot éreztem, hogy a munkát abba kellett hagynom.

Éppen akkor adta elő azonban *De Munnynck* Márk professzorunk a pszichológiában a „subconscientia”, a „tudatalatti” problémáját, s ennek az akkoriban igen vitatott modern kérdésnek tanulmányozása csakhamar egészen új utakat nyitott meg számomra.

I.

A tudatalatti kérdése nem új keletű. Már *Leibniz* állította, hogy nagy percepciók, eleven tudatélmények végtelenül kicsiny percepciókból, élmé-

nyekből tevődnek össze, melyek önmagukban csak virtuálisan élnek tudatunkban, mint ahogyan a véka búza kiöntésekor csak az egész búza zörögését halljuk, s nem az egyes búzaszemeket, pedig azok is ott vannak a zörej észrevételénél.

Ezeket a tudatunkban kifejezetten nem szereplő élményeket a rendkívüli pszichikai jelenségek magyarázatánál egyes pszichopáták a lelki megbetegedések jelenségeinek megértésére és gyógyítására külön elméletté dolgozták ki, mely szerint tudatunk aránylag szűkkörű mezeje alatt tudatalatti folyamatok húzódnak meg, s ezt tudatalattinak nevezték. *Myers* és *James* a lelki tevékenységeket pusztán ilyen tudatalatti folyamatokból magyarázták, melyek bizonyos patológikus jelenségek alkalmából törnek fel a tudatvilágba. *James* iskolája azt tartotta, hogy a tudat mezeje mögött nagy terjedelmű pszichés világ él, s ez magyarázza nemcsak a misztikus jelenségeket, hanem a hipnotikus állapotokat s főleg az ének kettőzését.

Mind ezek a különféle pszichológiai magyarázatok éppen akkor voltak a legélénkebb vita tárgyai, mikor bölcseleti tanulmányaimat megkezdtem. *De Munnynck* skolasztikus alapon védte a lélek szubsztanciás létét és az ember lelki alkatának egységét; viszont erősen tartotta a tudatalattinak létét is azokkal szemben, akik minden subconscientia létét tagadták. Jómagam a subconscientia létét kétkedéssel fogadtam, *De Munnynck* azonban sok experimentális érvet hozott fel, többek között egy saját élményét s ez valóban gondolkodóba ejtett.

Egy alkalommal — mondotta — felébredvén élénken visszaemlékezett álmában látott kis diákra, aki könyveit hóna alá csapva huncut mosollyal nézett reá. Mivel az álomkép éles volt, azon gondolkodott, hogy mikor és hol látta ébrenlétben a diákat. De nem tudott rájönni. Már el is felejtette, mikor hónapokkal utóbb képekkel illusztrált falinaptárán a következő napra hajt, s annak homlokzatán meglátja a kérdéses diák képét. Most még nagyobb problémát okozott neki: hogy lehetséges, hogy a kép álmában felújult, holott a falinaptárt nem lapozta át, mikor újévkor megvette. Végül megtalálta a kérdés megoldását. Szokása volt — úgymond — egyes könyveket egyetlen mozdulattal átlapozni, ami oly gyorsan megy, hogy egyetlen lapnál sem áll meg, s így annak benyomása látására a percnél legfeljebb századrésze, vagy még annál is kisebb időtartam. Tehát tudatos benyomást a képről nem kaphatott. Hogyan lehet tehát, hogy az mégis benső énjébe került? Csakis úgy, hogy van tudatalatti világunk és abba olyan benyomások is belekerülnek, melyek nem tudatosak, vagy tudatunknak csak alsó peremét érintik.

A tudatalatti létének elfogadására csakhamar a magam tapasztalata is rávezetett. Folytonos fáradságom és kimerültségem következtében — mint említettem — nem tudtam egy-egy bölcseletei kérdés tanulmányozására hosszabb időt szentelni. Csakhamar kifáradtam és sokszor már egyóra, vagy félóra múlva kénytelen voltam abbahagyni a tanulást anélkül, hogy magát a kérdést teljesen megértettem, vagy jól átgondolhattam volna. A kertben, ahova pihenni mentem, igyekeztem másra gondolni, nehogy még jobban kifáraszsam magamat. De mikor visszatértem az íróasztalhoz, csodálkozva vettem észre, hogy a kérdés, melyet előzően meg sem értettem, most egészen világosan áll előttem. Sőt sokszor a megoldás is, melyet előzően nem találtam meg, most anélkül, hogy törtem volna a fejemet rajta, világosan felbukkant tudatomban. Ime, mondtam, van tudatalatti világ, ahol benyomásaink megmaradnak, sőt közben — anélkül, hogy tudatunkban foglalkoznánk vele — elrendeződnek, kivilágosodnak és sokszor szellemi erőlködés nélkül is megoldódnak.

Mikor erre rájöttem, mindjárt világossá vált előttem az ismeretszerzésnek új módszere is. A jegyzetkészítés is a tudatalattinak létét igazolja. Amit mi érdeklődéssel hallgatunk, amit szeretünk, az hallás után tudatunkba s azon keresztül tudatalatti világunkba megyen. De ha azt még le is jegyezzük, akkor az tudatalatti világunkba élesebb, elevebb benyomást kelt. Szakkifejezéssel élve: nemcsak a mélyebb, statikus tudatalatti rétegbe kerül, hanem a felette álló dinamikusba is, ami azt eredményezi, hogy az ilyen benyomások sokkal könnyebben bukkannak felszínre tudatunkban. Ha otthon újra áttekintjük feljegyzéseinket, újra átgondoljuk az előadottakat, akkor a tudatalattiban lappangó benyomások érlelődnek, rendeződnek, s ha tudatosan újra foglalkozunk velük, akkor gyakran maguktól kivilágosodnak értelmünk előtt, még abban az esetben is, ha első hallásra nem egészen értettük meg azokat.

Ime, ez az alapja annak, hogy nem memorizálni kell az új ismeretet, hanem többféle úton-módon tudatalatti világunkba belevinni. Ha ugyanazzal a fogalommal, ismerettel újra és újra foglalkozunk, akkor az új benyomások tudatalatti, lappangó benyomásainkat megerősítik, s statikus állapotból a dinamikusba viszik és így sokszor maguktól is felbukkannak tudatunkban. Sőt ha más igazságok megismerése kapcsán gondolunk ezekre, vagy figyeljük az élettel való kapcsolatukat, akkor ismereteink a tudat alatt megerősödnek, rendeződnek, s később annyira dinamikussá válnak, hogy bármikor értelmünkkel és akaratunkkal is tudatosíthatjuk azokat.

Ki is dolgoztam magamnak lassankint egy egészen új tanulási metódust, mely teljesen mindenekelőtt a tudatalatti elméleten épült fel. Levontam azt a következtetést, hogy nem emlézéssel, hanem megértéssel kell az új igazságok, tudományok ismeretébe behatolni. Egészen ki kell kapcsolni azt a kérdést, hogy ezt az ismeretet miként rögzítsük emlékezetünkben. Mivel a tudatalatti világban az egyes ismeretek kapcsolataik szerint is bent maradnak, sőt a tudat alatt maguktól is kapcsolódnak, minden kérdésnél külön gondot fordítottam ezeknek a kapcsolatoknak átgondolására; ez az igazság, ismeret hol alkalmazható, miként érvényesül, hol szerepel, akár életben, akár más igazságok, vagy tudományok területén? Rájöttem továbbá arra, hogy az új ismeretek ismételt benyomások által történő megerősítése a tulajdonképpeni titka az emlézésnek. Az emlézés nem is más, mint a tudatalattiból való előhívás, vagyis tudatosítás. Ennek következtében nem emlézni kellene a dolgokat, hanem a tudatalatti világot erősíteni ismételt és minél több oldalról való s minél több képpesen át történő tudatalattiba való juttatás által.

A tudatalattiban szerepel azonban az is, ami nem egészen tudatosan került oda, hanem csak tudatunk peremén át. Ennek következtében olvasmányainkban mindaz, ami érinti a már tudatalattiban meglévő ismereteinket, ott lent találkozik vele, s erősíti, kiegészíti azt, sőt adott esetekben, mint új meglátás, felbukkan tudatunkban. Különösen ha ír, ha fogalmaz az ember, a gondolattal kapcsolatos régi benyomások, tudatos vagy öntudatlan hatások a tudatalattiból most rendezetten kerülnek elő és mintegy ihletként egészítik ki azt, amit írunk. Ebből következik, hogy a tanult dolgokat jó írásosan is kidolgozni; nem egyszerűen leírni, lemásolni, nem jegyzetszerűen összegezni, hanem valami felvetett probléma kapcsán írásban beledolgozni.

Megállapítottam azt is, hogy a kedv és lelkesedés nagy fokban közreműködik abban, hogy a tudatalattiból valamit előhozunk, vagyis tudatosítsunk. Amit kedvvel vittünk bele tudatalatti világunkba, az nemcsak

a statikus rétegben marad, mint lappangó élmény, hanem a dinamikus tudatalatti rétegbe kerül, s ez már igen könnyen bukkan fel magában a tudatban is. A tudatalattiban meglévő kedv, hangulat mozog és mozgat, tehát az előszeretettel egészen különleges energiát kölcsönöz az ilyen tudatalatti ismeretnek. Ezért tör fel az ilyen tudás könnyebben, gyakrabban éppen olyankor, mikor írunk vagy beszélünk róla. Az ilyen tudatalatti tudás lépi át legkönnyebben a tudat küszöbét, úgy, hogy akarunk tudatosan is képes legyen azt bizonyos idő múlva előhozni, tudatosítani.

Az új ismeretszerzési módszer alanyi, szubjektív tényezői e három fogalomban foglalhatók össze: megérteni, átgondolni és megtartani.

Megérteni annyit jelent, hogy főtörekvésünk ne az emlézés legyen, hanem az új kérdés, új ismeret megértése. Meg kell fontolni, tökéletesen, vagyis minden oldalról meg kell vizsgálni és meg kell látni a szóbanforgó kérdést. Addig tovább ne menjünk, míg a szóban forgó anyagot tisztán nem látjuk értelmünkben, vagyis világosan nem ismerjük annak minden elemét, benső természetét, tartalmát, érveit és jelentőségét.

Ezután következik az *átgondolás*, amikor azokat a kapcsolatokat vizsgáljuk, melyek az új ismeret és eddigi tudásunk között fennáll. Ha ezt tudatosan elvégezzük, tudatalatti világunkba még élesebb, még erőteljesebb módon kerülnek bele, éspedig a dinamikus rétegbe, s ott a kapcsolatok maguktól is kiegészülnek, teljessé válnak, és a visszaemlékezés számára készenlétben állnak.

A harmadik teendő az új ismeret *megtartása*. Nem egyszerű emlézés ez, hanem éppen a kapcsolatok tudatos átgondolásával való rögzítése, tehát tudatos tárgyi fogalom-társítás, „associatio idearum”. Ezek támpontok emlékezetünk részére, egyben a tudatalattinak bizonyos fókuszai, melyek a további ismeretek és benyomások részére is centrumok lesznek. Így önként előkészítik a visszaemlékezést, a tudatunkba való szándékos visszaemlékezést. A visszaemlékezés tehát tulajdonképpen nem az emlékezés mnemotechnikai problémája, hanem a tudatalattinak törvényszerűsége, mely szerint minél többször és minél élénkebben, sőt minél több úton kerül valami tudatalatti világunkba, annál nagyobb dinamikus erővel rendelkezik és annál könnyebben tudjuk azt a tudatba visszahozni s az életben használni.

Így az ismeretszerzés maga is élménnyé válik. Nemcsak értelmi munka, hanem valóságos átélés lesz, melyet minduntalan kiegészít és kiszínezt a tudatalattiból feltörő kiegészítő kép, a visszaemlékezés, vagy helyesebben a tudatalatti gazdag világának bekapcsolása az új ismeret világába; s ez viszont tudatalatti világunk gazdagságát és színes érdekességét visszahatóan is állandóan gyarapítja. Így válik minden ismeretünk, minden tudásunk, tudományunk életté, valósággá, személyes kincsünké!

II.

A másik nagy probléma, amivel egyetemi tanulmányaim megkezdésekor meg kellett küzdenem, a nyelvi nehézségek voltak. A régi nyelvtanulási módszer számomra járhatatlan volt. Ha nem lettem volna szellemileg kimerült, akkor sem tudtam volna a régi emlézési módon a szükséges új nyelveket megtanulni. Hiszen az egyetemi tanulmányok annyi munkát adtak, hogy az egymaga is teljesen kifárasztott volna. A tudatalatti világ létezése és törvényszerűsége azonban, amit elméleti és tapasztalati úton-módon ismertem meg, izgatott, hogy azt a nyelvtanulás terén is kipróbáljam.

Tudtam már azt, hogy szavak, vagy szövegek beemlékezésével felesleges munkát végeznék, mert a beemlézés, szavaknak, szövegeknek egymásután való többszöri olvasása, ismétlése, tudatalatti szempontból egyetlen benyomás bevitelét jelenti. Sőt egyes szavak összefüggés nélküli beemlézése egyenesen színtelenné, élménytelenné tenné a nyelvtanulást. Tudás szempontjából elégséges, ha egyszer gondoljuk át a nyelvtanulás egyes mozzanatait, mely tudatunkból úgyis alámerül a tudatalattiba s ott önmagától elrendeződik, összekapcsolódik mindazzal, amit erre vonatkozóan már eddig tudtunk, vagy megismertünk. Így tehát a nyelvtanulást a következő elvek szerint tettem módszeressé.

Elvül tűztem ki, hogy semmiesetre sem emlézek be semmit: se szavakat, se szövegeket, se nyelvtani szabályokat. Szinte ellentmondásnak tűnik, de a tudatalatti világ törvényei szerint igaz, hogy a nyelvtanulást tanulás nélkül végzem. Benyomásokat fogok tudatosan szerezni és azokat átviszem a tudatalattiba. Jó nyelvkönyvet vettem tehát kézbe, azt olvastam lassan, figyelmesen, anélkül, hogy megtanultam volna, anélkül, hogy igyekeztem volna azt emlékezetemben rögzíteni. Olvastam, igyekeztem megérteni, és megint tovább olvastam. Ha valamit nem értettem, megkerestem jelentését a szótárban, s nyelvtani szabályt pedig maga a nyelvkönyv magyarázta és dolgozta bele az olvasmányok anyagába.

Tudva, hogy minden tudatos élmény önként alámerül a tudatalattiba és ott rendeződik, csoportosul, ezért csakhamar rendes szövegeket is kezdtem olvasni, annak szavait a szótárból kikérestem, de sem nem írtam ki, sem nem emléztem be. Egyszerűen tovább mentem, magának a szövegnek érdekessége vitt előbbre. Mikor ugyanaz a szó újra előfordult, újra kikérestem a szótárból, s megint tovább mentem. Így történt ez némely szó nál öt-hatszor is. De lassankint észrevettem, hogy néhányszor való kikérés után már majdnem tudtam, sőt sokszor az összefüggésből is kihámozhattam annak jelentését. Ha kétnyelvű szöveget vettem elő, még gyorsabban ment annak feldolgozása, nem kellett a szótárt annyit forgatni, mert a fordítás mellette azonnal rámutatott a szó jelentésére. Emlézés nélkül csakhamar olyannyira gyarapodott a szóismeret, hogy már kevesebbet kellett a szótárt forgatni, mindig több szó jelentése maradt meg tudat alatt s lett tudatossá a későbbi szövegek olvasásakor.

A tudatalattiban élő fogalmak, élmények, ismeretek annál nagyobb dinamikus erővel rendelkeznek, minél többször kapjuk ugyanazt a benyomást. Ezt a törvényt most nemcsak a szavaknál tartottam szem előtt, hanem a nyelvtanulásnál magánál is. Egy nap csak igen kevés időt, többnyire csak 20 percet tudtam a nyelvtanulásnak szentelni. De mindennap foglalkoztam vele, minden nap tovább olvastam szöveget, nyelvkönyvet, képek felírását, sőt képeskönyveket is. Így a különféle szövegek folytonos olvasásával az új benyomásoknak a tudatalattiba való merítésével, lassankint minden nyelvismeret dinamikussá vált és fokról-fokra, mind könnyebben tudtam azt tudatosan használni. Közben sokat forgolódtam azok között, akik azt a nyelvet beszélték. Ha nem is értettem, amit mondtak, de a hallottak benyomásai a tudatalattiba kerültek, s mikor alkalmilag szövegben, vagy szótárban előkerültek, mind jobban erősödtek, s mind könnyebben jöttek vissza a tudatba, mind könnyebben váltak használhatókká.

Rájöttem később arra is, hogy minél többféle benyomást kap az ember, e benyomások annál mélyebben hatnak a tudatalatti világra, annál több dinamikus erőt adnak a fogalmaknak, szavaknak, a nyelvi ismeretnek, s így annál könnyebben válnak használhatókká. Tehát nem elég ol-

vasni, nem elég beszélgetni, hanem hangulatot is, érzelmet is bele kell vinni a nyelvtanulásba. Ez a mai modern technika mellett mind könnyebb. Itt van a rádió, mely mindenkor ad mindenféle nyelven leadásokat, énekeket. Magam is tanultam ilyen könnyű kis énekeket, melyeknek hangulata sokszor kapcsolódott bizonyos szavak értelméhez, használatához. Sőt a televízió ma már összeköti a hallást a látással és így még több oldalról nyújt a nyelvtanuláshoz anyagot, benyomásokat, még könnyebbé teszi az egyes nyelvekkel való foglalkozást.

Különösen fontos a nyelvtanulásnál a kedv és lelkesedés. A középiskolai nyelvtanulás eredménytelensége is nagyrészt annak tulajdonítható, hogy a tanulók nem kedvvel tanulnak. Nem tudják, nem értik, miért kell nekik ezt, vagy azt a nyelvet tanulniok. Ez a kedvetlenség nemcsak akadály, hanem egyenesen lehetetlenné teheti valamely nyelvnek tökéletes megtanulását. Tudni, érezni kell, hogy a nyelvre szükségünk van, hogy annak tudása mily előnnyel jár, csak így lehet kedvvel, lelkesedéssel a nyelvtanuláshoz fogni. Akkor a tudatalatti világba sokkal elevebben, élénkebben nyomódnak be az új ismeretek, sokkal élményszerűbb lesz a nyelvtanulás, s a benyomások így nagyobb dinamizmussal törnek fel a tudatalattiból, ami minden nyelvtudásnak tulajdonképpeni mértéke. Éppen ezért lehetőleg olyan olvasmányokkal mélyítsük a nyelvtudást, ami egyébként tárgyilag is nagyon érdekel és nagy fokban köti le érdeklődésünket.

A szavak tanulása ily módon felesleges, a tudatalatti világ elvégzi a rögzítés munkáját is. Nem szükséges egy-egy alkalommal sokat olvasnunk, sokat foglalkoznunk a nyelvvel. De kitartóan, állandóan kell azt tennünk. Lehetőleg minden nap kis idő szükséges arra, hogy a nyert nyelvi képek, élmények és benyomások állandósuljanak és ne üledjenek le a tudatalattinak statikus rétegébe, hanem fennmaradjanak a dinamikus subconscientia világában.

III.

Az új nyelvtanulási módszerben öt fázist különböztethetünk meg. Ezek a következők: 1. benyomások gyűjtése, 2. megértés, 3. visszaemlékezés, 4. használat beszélgetésben és végül 5. használat írásban.

Az *első fázis* abban áll, hogy minél több benyomást szerezzünk a nyelvterületről. Nem az a cél tehát, hogy mindjárt kezdetben megértsünk és megtanuljunk kis és könnyű szövegeket, nem fontos, hogy ezeket az első benyomásokat rögzítsük is emlékezetünkben, hanem csak az, hogy tudatalatti világunk számára statikus alapot teremtsünk.

Arra törekedjünk tehát, hogy minél többször hallgassunk meg beszédeket, előadásokat. Sokat segít e téren a Linguaphon nyelv-mester, mely gramofonlemezeken ad le nyelvkurzusokat. Sokszor tudatunkon kívül is gazdagíthatjuk a benyomásokat, így például ha hangversenyeken énekeket hallgatunk e nyelven; vagy rádióban, televízióban beszédeket hallgatunk, nem törődve azzal, hogy egy szót sem értünk belőle.

De ne csak idegen hangokat halljunk, hanem a magunkét is. Tanuljunk meg énekeket ezen a nyelven. Egyszerű, kis dalokat, dudolgassuk azokat. Ha többször hallgattunk éneket e nyelven, akkor lassan fülünk is hozzászokik a kiejtéshez. Még többször olvassunk szövegeket. Persze a helyes kiejtés sok nyelvnél nem egyszerű dolog, de ha van nyelvmestereink, könnyűvé válik ezt tőle ellesnünk. Ha pedig nincsen, akkor a rádió, a televízió könnyen és jobban pótolja. Főleg kezdet-kezdetén nagyon

sokat segít a helyes kiejtést hanglemezeken megfigyelni és azokról megtanulni.

Kapcsoljuk bele látásunkat is az új benyomások szerzésének munkájába színdarabok, vagy televízió által, vagy ha ez nem lehetséges, képes illusztrációk segítségével is. Árjegyzékek, képeskönyvek — melyek a képek alá írásban is megadják annak jelentését, újsághirdetések feldolgozásával könnyen megy ez. Vannak külön e célra készült képes szótárak is, melyek elsőrangú segítséget nyújtanak az első benyomások szerzésénél. Kétségtelen azonban, hogy legélénkebb benyomásokat a színdarabok keltenek, melyek a látás, hallás, képzelőtehetség és hangulat útján viszik bele tudatalatti világunkba a nyelvről szóló első benyomásokat.

A képes szótár, a szövegeképek értelmezése könnyen átvezet végül a megértéshez is. Mellesleg, jó ha már most megértjük az egyes szavak jelentését, a szövegek, énekek, dalok értelmét, de semmiképpen se legyen még főcél e szövegek megértése.

A második fázisban következik most már kifejezetten a megértés munkája. A tanulás tárgya ezentúl fogalmak, szavak, nyelvtani szabályok, stílusbeli érdekességek és szabályok lesznek. Amellett arra törekszünk, hogy ismeretünket e nyelvterületen szélesítsük és a fogalmakat, azoknak rokonsága, kapcsolata szerint osztályozzuk, végül a tárgyak különféle körét kiegészítsük. Közben ne a beemlékezésre törekedjünk, mint azt a régi módszer előírta, hanem csupán *csak* a megértésre.

A megértés útja itt is különféle. Nemcsak a nyelvmester szómagyarázata, hanem főleg tárgyak és azok képeinek szemlélete vezet a szavaknak, fogalmaknak megértéséhez. Érdekes kis szövegek elolvasása, apró humoros tréfák, szellemes élcek, vagy akár komoly szövegek megértése is célra vezet. Sőt lassankint nagyobb, érdekesebb novellák, regények és egyéb olvasmányok is segítenek a megértés fázisának tudatos kiszélesítéséhez. Mikor már az értelem világa elég gazdag, akkor énekek, versek, élő szóval való, vagy írásban történő előadása, monológok felolvasása, még érdekesebbé teheti e munkát. Ha többen dolgozunk együtt, színdarabokat is olvashatunk közösen, mindenki a maga szerepét olvasva, s egyikünk a szükséges szavakat, felvilágosításokat megadhatja, hogy minél változatosabb legyen a megértés munkája és minél gazdagabb annak tartalma.

A harmadik fázis a visszaemlékezés. Ha a fogalom- és szóismeret teljessé vált, közben már meg is erősödik annyira, hogy legtöbbször önként is vissza tudunk emlékezni. A tudatalattiban ugyanis ezek az ismeretek annyira megerősödnek, hogy dinamikus erőt nyernek, s ez könnyen lehetővé teszi, hogy tudatunkba tetszésünk szerint hívhassuk elő azokat. Nem szükséges tehát soká e fázisnál állomásozni.

A fogalmak és szavak, melyekre nem emlékezünk, megvannak ugyan a tudatalattiban, sőt kapcsolódnak is, de még nem annyira, hogy akaratunkkal is tudjunk hatni rájuk. A fogalmaknak és szavaknak céltudatos használatát a visszaemlékezés pszichológiai tényének munkája, de ez nem abban áll, hogy szótárszerűen kitaláljuk, melyik szónak mi a jelentése az új nyelvben, hanem megfordítva: az új nyelv szövegéből erősítjük meg a tudatalatti szavak, benyomások dinamikáját azáltal, hogy a régi szövegeket újra elolvassuk, a régi dalokat újra eldúdoljuk, a régi képeket újra végigszemléljük, egyszóval: felfrissítjük a régi élményeket, melyekből előző benyomásainkat, ismereteinket kaptuk.

A visszaemlékezés tehát nem emlékezés, nem ismétlés, hanem élmény-

szerű lelki tevékenység. Új benyomásokat akarunk nyerni a régiekről, új kapcsolatokat akarunk tudatunkban keresni a régi tárgyi és egyéni meglátásunk között. Ha közben valami szónak értelme, vagy nyelvtani szabálynak alkalmazása nem mindjárt világos értelmünk előtt, mindjárt utánanézzünk a szótárban, a nyelvkönyvben, vagy a nyelvtanban magában. A visszaemlékezés munkája tehát abban áll, hogy újságot olvasunk, szórakozásokat keresünk, elmondjuk mindennapi imánkat, de mindig az új nyelven.

Igen élénk, élményszerű megerősítése ennek a tudatosításnak a társasjáték, melyben beszélni kell, kérdezni és felelni, természetesen az új nyelven. Nemcsak új szavak, hanem új szólásmódok, mondatok, érdekes-ségek merülnek fel, ami mind segíti a régi fogalmak és szavak, régi szövegek tudatosítását. Sőt ha már könnyen megy mindezeknek az ismereteknek a tudatalattiból való előhívása tudatunkba, írjunk, gépeljünk ilyenlevű szövegeket, írjunk rövid kis üdvözlő leveleket az új nyelven. Nem baj, ha ez eleinte hibásan történik, később magunk is rájövünk az egyes hibákra. Nem a hibátlan írás a fontos, hanem a folyékony fogalmazás, a fogalmak társítása kapcsán felmerülő szavak tudatosítása és használata. Az aktív használat a legerősebb eszköze az emlékezetben való rögzítésnek.

A *negyedik fázis* a nyelv beszédbeli használatában áll. Minden nyelvtanulás igazi célja, hogy tudjunk azon a nyelven beszélni. Beszélni azonban csak úgy tanulhatunk meg, ha olyanok között élünk, akik azt a nyelvet beszélik. Ezért keresni kell az alkalmat arra, hogy gyakorlatilag is használjuk az új nyelvet.

Sok módszer mindjárt kezdetben beszélgetéssel kezdi a nyelvtanulást. Ez azonban egészen elhibázott eljárás. Csak látszólagos eredményre vezet, elhitheti a nyelv kezdő tanulóival, hogy tudja már a nyelvet, holott teljesen járatlan benne még akkor is, ha a boltban tud néhány dolgot vásárolni, mert az arra vonatkozó frázisokat megtanulta. A negyedik fázisban tehát arra kell törekedni, hogy gondolatainknak külső formát is adjunk. Egyszerű mondatokba kell foglalnunk mondanivalónkat. Ezt a kezdő beszélgetések olvasásával és gyakorlásával érzjük el, majd a haladó társalgás szövegeinek olvasásával. Fontos, hogy ne tanuljunk meg könyvnélküli frázisokat, de olvassuk el többször is hangosan. Ha többen tanulunk együtt, akkor kérdés és felelet alakjában olvassuk a szövegeket. Utána próbáljuk meg, hogy menne-e már önálló társalgás is e nyelven.

Nagyon sokat használ fordulatosszövegek olvasása, mert sok kifejezéssel találkozunk, melyek társalgás közben gyakran fordulnak elő. Figyeljük meg mindjobban a társalgás fordulatait. Nem szükséges beemlékezni a kifejezéseket, de tudatosan kell rájuk figyelni, hogy a tudatalatti világban megérjenek és társalgás közben feljőjenek tudatunkba. Eleinte igyekezzünk a mindennapi élet kérdéseiről, témájáról beszélni, egyszerű kijelentő mondatokban. Kerüljük a körmönfont összetett mondat szerkezeteket, melyek igen nehezítik az új nyelv előszóiban való használatát. Ha pedig már megy a társalgás, akkor kezdjünk komolyan foglalkozni a nyelvtan szisztematikus átgondolásával. Ha bármilyen nyelvtani kérdésben fennakadunk, azonnal keressük fel a nyelvtan megfelelő szabálymagyarázatát.

Végül a helyes módszer *ötödik fázisa* a megismert nyelv írásos használata. Ha már jól tudunk társalogni, akkor kell magunkat arra is kiképezni, hogy e nyelven írni, dolgozni is tudjunk. Ennek azonban feltételei is vannak.

Elsősorban is bizonyos stilisztikai szabályok ismerete. Tanulmányozzuk a nyelv stilisztikáját, nyelvi sajátosságait. Itt sem szabad beemlézésre gondolnunk. Ami szükséges: a folytonos olvasás, vagyis a tudatalattinak gazdagítása és élményszerű bővítése. De sokkal fontosabb a másik feltétel, mely a szóbanforgó kérdésnek szakszerű ismeretében áll. Bármilyen szakterületen akarjunk írni az új nyelven, elengedhetetlen, hogy annak a szakkérdésnek, szaktudománynak irodalmával és főleg szakkifejezéseivel megismerkedjünk. Itt is inkább az olvasás és ismeretgyűjtés szabályait kövessük és semmi esetre se foglalkozzunk az amúgy is feleslegesnek megismert beemlézéssel. Mindenesetre jó szakszótár használata e téren mellőzhetetlen.

Ha valami szakmában tudományosan is akarunk dolgozni, akkor úgyis érdeklődünk az e nyelven megjelent művek iránt, s ezeket most nemcsak szakma szempontjából, hanem a fogalmazás, az írás és kifejezések szempontjából is figyeljük. Mindez éppen akkor fog könnyen előbukkanni tudatunkban, mikor a kérdéstről már írunk. Ilyenkor fogjuk tapasztalni a tudatalattinak ihlető és kiegészítő erejét, melyről már szó esett.

*

Amit az ismeretszerzés és a nyelvtanulás helyes módszeréről nagy vonalakban előadtam, nem új találmány, csupán a tudatalatti létének, sajátosságainak és törvényeinek alkalmazása e két területen. Az a körülmény, hogy ezekre az alkalmazásokra magam is tapasztalati úton jöttem rá, tárgyi bizonyítékot is nyújt nemcsak arra, hogy a tudatalatti a pszichopatológiában helytálló elmélet, hanem arra is, hogy a tapasztalati lélektan és a módszertan, vagyis az alkalmazott logika területén is eléggé igazolt bölcséleti elmélet. Igaz voltáról mi magunk is meggyőződhetünk, ha az elméletet akár ismeretszerzésünkben, akár nyelvtanulásunkban kipróbáljuk és a tudatalatti törvényszerűségeit értékesítjük. S hiszem, hogy ennek kifejtésével nemcsak a gyakorlati élet igényeit szolgáltam, hanem az elmélet megbízhatóságát és tarthatóságát is eléggé kimutattam.
